

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Записали Володимир ГАЛАЙЧУК,
Святослав ПИЛИПЧУК, Роман СІЛЕЦЬКИЙ

[Зальоти]

Зальоти робили в ниділю, десь зо дві ниділі перед висіллям. [На зальоти йшли] Хресні. І ті хресні, і ті хресні, горілку випивають, договаруюця. Горілки молодий несе цілого бутля, перев'язує чирвоною лентою... То називаєця зальоти. То ше така пісня є:

1. КУДИ ЙДЕШ, КУДИ ЙДЕШ

– Куди йдеш, куди йдеш,
Куди шкандибаєш?
– На зальоти, старий чорте,
Чого ти питаєш!

На зальоти йшли з хлібом, таким як защодень, соленим. Він так на столі лишався. Якщо спечут хліба – велика шишка* – ото, кажут, на зальоти добре йти. То то молодій відірвували, щоб вона ззіла, щоб цицка велика виросла:

2. ОЙ ПРОСИЛА ДІВКА БОГА

Ой просила дівка Бога,
Щоб виросла цицка довга:
Штири хлопи нассалося,
Ше й музиці зосталося.

Як часом є такі, шо вміют чудити, то питают:

– Може, в вас є шо продати? Може, якась телічка? Ми заблудили, нас люди нара-
яли, шо в вас є шось продати.

Ну, ті кажут:

– Є.

– Може, віддасте?

– Мо, ше хай трохи підросте.

То йшли батьки рідні і йшли хресні. Ше там – сестра, бабу сунут, сусіди... такі, рідніші.

Молода кулупала піч. Вона кулупає, а мати кличе її, і якщо вона не згодна, то дальше кулупає, не хоче йти. Вже завтра буде мастити, а кулупає дальше. Якщо згодна – кидає кулупати і вже йде. То колись запічки були, то там, брала ножика і кулупала, таку ямку в запічку робила.

* На випеченому хлібі випирає своєрідну “шишку”.

© Галайчук В., Пилипчук С., Сілецький Р., 2012

То ше колись навіть спорили, як землю віддавали у придане, біше чи менше: “То ти міні не віддаєш теї десятини, там родюча земля...” Той каже: “Ні, в мене ше є молодші...” Біше землі давали дівчатам. В нас там одна каже: “В мене ше є дочка, а в них великі носи. Хто їх візьме? Треба їм біше землі дати, ше на ті носи додати”. Колись батьки казали – от йди до теї і теї, бо та багатша, більше поля дасть, і він мусів іти, він підчинявся батькам. І ше раніше давали перше старшу, а потім молодшу, а тепер не так.

А от, наша баба Євдошка. Вона вже мала двадцять п’ять років, то вже стара дівка. Приходе до неї один кавалер на зальоти, – вона їго не хоче. А батьки силуют... Приходе другий кавалер, – тоже вона їго не хоче, але йде, бо луччий від того першого... Тиждень до весілля, йдуть до сповіді. Вона насаджує ленти (то в нас тут так в Сапанові, бо більш ніде так...), насаджує багато лентів і йде до сповіді. Йде зі сповіді – [аж] переходить її дядько Євдось і каже: “Не йди за нього замуж, – я ввечері прийду на зальоти”. Третій вже. А якщо вони йдуть на зальоти, вони п’ють багато горілки, і як другий приходе, він повинен вернути, що теї [попередній кавалер] стратив. І приходе той дядько Євдось, [і] приходе тут дід наш, колишній, він такий був строгий: “Хто то вже прийшов? – Вже перебираєш, мол, кавалерами. – П’ятнадцять злотих клади на стіл” (П’ятнадцять злотих за Польщі – то були гроші). Він – раз-раз, мусів мати, вийняв заплатив, і той бухонець хліба, що вони принесли, треба занести завтра тому кавалерові, що приходив. Чесно – що ми відкасуем. То ше мої мама відносили.

А на зальотах, то такі [звичайні] пісні співали:

3. ТЕЧЕ РІЧЕЧКА НЕВЕЛИЧЕЧКА

Тече річечка невеличечка,
Схочу – перескочу,
Віддай же мене, моя матінко,
За кого я схочу. (2)

Як віддавала, наказувала
В гостях не бувати,
Бо як же прийдеши, моя доненько,
То й вижену з хати. (2)

Терпіла річок, терпіла другий,
Третій не стерпіла,
Перетворилась в сиву зозулю,
Додому летіла. (2)

Летіла гаєм, то гай ламала
Білими руками,
Летіла полем – поле кропила
Дрібними сльозами. (2)

Ше співали – “Мати зятя вибирала”:

4. СВІТИТЬ МІСЯЦЬ, СВІТИТЬ ЯСНИЙ

Світить місяць, світить ясний,
А зіроньки так блищать,
Не пускає мене мати
В сад вишневий погулять. (2)

– Пусти мене, моя мамцю,
Я хвилину постою,
Там щебече соловейко,
Я його послухаю. (2)

– Ой не пущу, моя доню,
Соловей не твоя річ,
Відчини собі віконце,
Слухай його цілу ніч. (2)

Мати довго ще не спала,
Дочка плакала вві сні,
Мати зятя вибирала,
Дочка думала, що ні. (2)

Ой матусю моя рідня,
Ой матусю дорога,
Віддай мене за сироту,
Бо й з туски загину я. (2)

То дуже плачуть, а ми маєм заспівати їм такої жилибної пісні, щоб молода плакала.
То на зальотах.

[Запрошення на весілля]

Весілля готували на триста п'ятдесят, до чотириста душ. Молода просить на весілля з дружками. Дві бере. То ше співають:

5. ПЕРША ДРУЖКА – ЯК ДРУЖКА

Перша дружка – як дружка,
Друга – як кадушка,
Третя – як мазило –
Всіх людей посмішило.

То й не хочуть третю просити, бо то їм так заспівають, як ходять просять, то й третя вже стидаєця йти. Дружкі – років по 16-17.

То [молода] кланяєця і всю родину запрошує. І приходять у хату – перевирти роблять. Кланяєця молода, а дружки – зразу у пустелю, як в хаті є дівчата. То пускадають з постелі все на землю, щоб хучче заміж ішли. А молода в той час кланяєця, а дружки

пішли пу хатах перевирти рубити. Просить так: “Тато, і мама, і я прошу: приходьте ду мене на висілля”.

Буде міні на весілля погода, бо я запросила всіх звірат. От виходить на подвір'я молода, здигає там кога чи собачку: “Приходьте на весілля”, – шоб була погода.

Колись як молодий приходив просити на весілля, то коло кепки квітку мав. З лівого боку, червону квітку. То батьки не ходили, а молодий ходив з двома своїми хлопцями. Вони собі стояли, а він собі кланявся, а пізніше то й вони кланялися: “Ми просимо всі, і молодий, і ми просимо, приходьте на весілля”.

[Виготовлення вінка]

Вінка дружки плели. З барвінку не плели. Плели зі шпарагусу. Тиждень до весілля йде молода до сповіді. То перед тим дівчата приходили плели вінка. Вона йде в неділю, а вони приходили в суботу. Там з обіда собі наладнають, розочки вплітають в ту зелень. Не співали при тому. Як порвався вінок – то вже шось не те. Але на вінок так дуже не зважали. Головне, шоб коровай вдався.

[Випікання короваю та обрядового печива]

Коровай пичут в суботу. Хрищені пичут. Заказуют. Ті – калачі [і коровай пекли], ті – ікони купляли хресні батьки.

[На коровай] Брала з вісім кілограм муки, тридцять яєць, масла, дрожжі, цукор приносили тому, хто мав пекти. Пекло п'ять-шість жінок. Такі, середнього віку. Всякі жінки. Розвідниці і вдувиці ду тіста ни йшли. То збоку так люди кажуть, шоб вони не страхалися, тії мулуді [що їм життя в парі не буде].

[На короваєві] Їдна шишка, велика була, з самого верху, то батькові вирізали [потім, при розділенні короваю]. Виробляли [як прикраси на коровай] пташечки, гесики* – такі з дзьобиками з тіста, калиною вбирали, вівсом, барвінком; з прісного тіста таке, як то гиллячко, роблят.

Курувай має четири години в печі сидіти. Вже, значить, він випечеця, бо він великий. Колись такі печі були, шо як пекли коровай, то ше й треба було розбивати, бо ж він підросте, то ше й розбивали. Брала дрова грабові, дубові, шоб добрий жар був. Береза тоже добрий жар дає. Не можна було рипатися, бо як стукнеш дверима, то впаде. То вже як загнітився, то вже можна рипати.

Співали до куруваю:

6. А В НАШОЇ ПЕЧІ

А в нашої печі –
Золотії плечі,
Ше й срібнії крила,
Шоб коровай гнітила.

То проспівает, всадимó – і тишина, шоб не сів нам. А тоді вже, як десь за годину загнітився, п'єм могорич – вже він не сяде, не репне.

* Гесики – гусочки.

Я як пекла курувай, і всадила в піч, – і такий гарний в печі. Вже п'єм могорич, шампанське. А не можна ж його зразу з форми перевертати, а я на подушку зразу перекинула, а він розірвався. Я думаю – Боже! То ж зара буде паніка, шо курувай розірвався, то ж таке – то не будуть жити... Розчиняєм другий... На курувай то дуже зважали. Ше ж і казали, шо такий коровай вдався, шо під шкоринку кіт сховався.

Ше коло куруваю печут калачики, гусочки. Обсилали хрещених гусочками, рідню, чи навіть маленького коровайчика [їм давали]. То те саме: хто – калачика, хто – гусочку, як хто. То калачик – довгий, вузький, а зверху – тіко кіска втрое сплетяна.

Ше печут куруваєць маленький, один, щоб різку всадити. То з того самого тіста, щоб була пара. То, значить, коровай, а то – короваєць. Короваєць – то менший бохеньчик, був трохи біший як тарілка, і пару кісок на ньому. Пекли на черені. І в той короваєць засаднують ту маленьку рісочку, і як їдуть до шлюбу, везут до церкви. То його в церкві хористам оставляли. На вулиці як перепиняли, то коровайця не давали, так закуску давали.

То колись такий звичай був, шо розходились на весілля – ті в себе, а ті в себе. То коровай і там був, і там. Два короваї було. А потім на другий день молодий йде до молоді, гостують, і тоді вже перезва́ йде від молоді до молодого. Два дні тягнулося. То і в молодого, і в молоді пекли і коровай, і короваєць. То ті коровайці віддавали до церкви. А коли вони на другий день з'їжджалися, то вже короваї звечора роздали. То вже він йде пу мулуду без куруваю.

На другий день коровайницям співають:

7. СУНЬТЕСЯ, КОРОВАЙНИЦІ

Суньтєся, коровайниці,
Від стола до порога –
Щаслива вам дорога.

То вже їх виганяют.

[Виготовлення різки]

То і дві різки було. По різку ідут хлопці [також у суботу]. Вибирає вона два свати і дві дружки. І молодий має своїх два свати і дві дружки. За сватів брали більше хрещених батьків дітей. І вони йдут, молоді свати, по різку, і співають:

8. ДО БОРУ, СВАТУНЮ, ДО БОРУ

До бору, сватуню, до бору,
Вирубай різку здорову.

Різали смереку, не сосну же. Вершок, чи маленька десь росте. Чіпляли ленти, квіти з паперу. Співали:

9. ОЙ РІЗКО, РІЗКО

Ой різко, різко,
Ой де ти росла,

Шо ти в Галюні
За столом зацвила.

То вже та різка означає, що весілля починається вже таке веселе. То свадьба починається з різки. Ту різку встромляли в короваєць. Дівчата прибирали в той же день ввечері. То в суботу – різка, тіки молодьож [була].

[Прихід молодого до дому молодої]

[У неділю зранку] То колись в Сапанові така дурна справа була: всі забори закриваюця, бо молодий йде. І тут горщики з попільом ставили, і тіки люде підходіть – ті горщики розбивають. І вже – ха-ха! А на тих людий – попіль сипеця. І обізательно – визов драки. [А що ті горщики з попелом означали?] Ну, то таке неуваженіє. То таке шось... не дуже вони там, свати... То вже зліквідували, а так то воно довго тягнулося. То страшні бійки були. То там, де брама, робили дві таких латі довгих, і там горщик череп'яний. І в людий стілець є, хліб, всьо, а тут... Якшо дадут могорич добрий – ни рузіб'ют горщика, а якшо сопротівляюця, всьо – розіб'ют. А попільець – дерев'яний. Розіб'ют того горщика – вже шум: кому попало, кому не попало, кому за комір... Ну, так: на морду не билися, але ж так поштовхалися. Ну але ж шо то за весілля, як нема мордобитія?

Як молодий до молодої приходить, то жінки, дівчата так співають:

10. НА ДОБРИЙ ДЕНЬ ТОМУ

На добрий день тому,
Хто єсть у тим дому,
Старому, й малому,
Ще й Богові съватоу.

А ти мают відспівати:

11. ДОБРЕ ЗДОРОВЛЯ, ЛЮДИ

Добре здоровля, люди, (2)
Тут вам добре буде:
Будете їсти й пити,
Ще й Богові хвалити.

То так три ра́зи переспівали, а вона лежить на хлібови, руками таково, тісно, щоб він добре розривав. Він має розривати і з нею привитатися через стил, но ше його ни допускают до неї, ше викуп требують. А вона на по́душці сидит. А то два сваті з того боку є, і два – з того, і борюця – хочуть біший викуп за ко́су взяти. За ко́су – бо то вона буде зара розплитати. То колись, як вже розплете, то вже не заплітаєця... [Такого, що ко́су відрубували, не було?] Не, не було такого. ...І ті торгуюця, а молодий пробує скочити, щоб так руки розірвати.

[А якби свати молодого стола перевернули?] То би була бойня, то би билися. Якшо силою, не дають ніякого могорича, то значить, вона безцінна. А так то співають:

12. МИРОМ, ДРУЖЕЧКИ, МИРОМ

Миром, дружечки, миром,
Ми до вас з пивом,
Ви до нас з горілкою,
З хорошою дівкою.

А ті:

13. МИРОМ, ДРУЖЕЧКИ, МИРОМ

Миром, дружечки, миром,
Ми до вас з пивом,
Ви до нас з медочком,
З хорошим парубочком.

То до шлюбу ту косу розплітали. А дівчата ходили ше з кісьми і умисно заплітали так тоненько ту косичку, ше й з ниток, щоб той молодий довго розкулупував. А він ка' – хочь бери зубами... Він ни може, довго сидит, а тоді вже, як розплів і поцілував, співають:

14. А ДАЙ, МАМО, МАСЛА

А дай, мамо, масла:
Сім літ корови пасла
Вдень і на росу,
Дай масла на косу.

І вже перша накладає мати [фату], а тоді дружки поправляють, а тіє вже ленти роздають. Як вже її того вельона зробили, підходить сестра. Допустім, в неї є сестра, чи в нього сестра. Підходе, і вона вперізує лентою і садит на пудушку тих дівчат – прощаєця. Всіх опереже. То була звичайна така подушка вишита, із пір'ям. І співають:

15. ОЙ ГИЛЯ, БІЛІ ГУСИ

Ой гиля, білі гуси,
Ой гиля на Дунай,
Розпустила косу росу,
Тепер сиди та й думай.

Ой гиля, білі гуси,
Ой гиля на ріку,
Розпустила косу росу,
Не заплете довіку.

16. ОЙ ВІДДАЙ МИНЕ, МАМО

Ой віддай мене, мамо,
Мине замуж віддай,

Як ни маїш подушок,
То й соломи напхай.

Як ни маїш подушок,
То дай міні гроші,
Віддай мене за бідного,
Аби був хороший.

В багатого-губатого,
В нього повно гроший є, –
До бідного-хорошого
Лучче серце пристає.

І то – ни співи, як ни дуведут її ду плачу. То саме як фату насадюют, отоді при-співуют, і тоді молода плаче:

17. ВІДДАЄШ МЕНЕ, МУЯ МАМУ
Віддаєш мене, муя маму,
В чужий край,
То дай міні соловейка,
Щоб щебетав.

То дай міні соловейка,
Щоб щебетав,
Щоб він мене щораненька
Збуджував,

Бо чужая матінонька
Ни збуди,
Тіки вийде на вулицю –
Обсуди:

Ото ж моя невістонька
Рано встає,
А вже людська челядонька
Із поля йде.

І ше там такую жалібну.

[Шлюб]

Врано [у неділю, після “викупу коси” і накладання фати] як їдут до шлюбу, берут тую різочку свати і вперед несут, кричат: “Гоп, гоп, гоп, гоп, гоп, висілля, гоп, гоп!” То один сват ніс коровай, а один – короваєць [з різкою]. І вже молодого ведут дівчата, а молоду – хлопці. Веселяця.

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ САПАНОВІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Як йшли молоді до шлюбу, такі калачі їм давали спечені, такі прісненькі, прямо так втрое сплетяно, з першого сорту муки, і то давали їм під пахву. [То для чого давали?] Ну так, щоб все було з хлібом, з миром, з покóем, щоб ніхто не наврочив... [То і під одну, і під другу руку?] Ну да. [А як то тримали?] А тримає, і ше й їкони несли. От як в нас берут – четверо хресних, дві хресних мамі. То одні там купляють шось, а тим заказують – спечіт калачі.

Старший сват вінці над молодими тримав.

Ті різки забирають додому і дітям дають, щоб десь гралися, – о, хай там діти пограюця. Таким малим, до першого класу дітям давали. Вони – по гілочці, по гілочці зломлять – і так – пішло межі люди.

То тіки як мулуда приходе на різку, то батькам мулудого дарує пударки.

Як їдут до шлюбу, то якщо батьки померли, то просять благословенія. Ше й таку пісню співають:

18. ОЙ ТАМ ЗА ГУРОЮ

Ой там за гурою
Дрібний дощик роси,
А наша Ганнуся
На весілля проси.

Проси вона, проси
Від хати до хати,
Забула вступити
На цвинтар до тата.

– Ой тату мій, тату,
А я ваша дочка,
Поправти на моїй
Голові віночка.

– Ой ни можу, доню,
Рук ни можу звести,
Хай тобі поправлять
Твої рідні сестри.

Ой ни можу, доню,
Бо й на грудях грушка,
Хай тобі поправит
Твоя старша дружка.

Ше садили ж дерева, на памнять, на могилі.

19. ОЙ ТАМ ЗА ГОРБОЧКОМ

Ой там за горбочком
Косар сіно коси,

Молода сирота
На висілля проси.

Проси вона проси
Від хати до хати,
Забула вступити
На цвинтар до мами.

– Ой мамо, ой мамо,
А я ваша дочка,
Поправти на моїй
Голові віночка.

– Ой ни можу, доню,
Рук ни можу звести,
Хай тобі поправлять
Твої рідні сестри.

На цвинтарі тіки запрошували кланялися і просили благословення. Нічого не лишали. Кажут, молодій не можна співати, бо буде цілий вік плакати. А як їхали до шлюбу, то якщо молода їде вперед – буде камандувати. Значить, тре перебігти, а саньми їхали. Перебігали, то коли турну́ли ту молоду, та молода – в сніг, ікону побила... І воно така притча – цілий вік билися.

І ше було таке, шо як весілля яке їде напротів, мусіло їдне другому комусь вступити. Якщо не вступило – побилися. І тут цвинтар був даже в нас, шо як їхало весілля, і там побилися, і там їх і поховали. Колись були так заїдливі. То як хто кому вступе, то щастя не будут мати.

Молода, як повінчаюця, то цукерки розкидає.

Перепиняли, як вже з церкви. Пока не повінчалися – перепиняти не мона. Ішли вони з церкви чи їхали, люди ставлять стільця, цілушку хліба, солі і снопика жита. Якщо зимою, то можуть, і того снопика, шо на покуті стояв, а літом то такого звичайного снопика. Навіть як і нема снопика, то може букет квітів стоять, пулювих. Ото прямо нарвуть всякого – мак, ше там шо. То колись тіки мужики перепиняли. Прямо пусторонні.

То як вже дудому йде мулуда, то відро води – і виливають під ноги. Як вже дудому ведуть мулуду, то так виливають, щоб вона плила, і то мулудий бере її на руки і переносе через ту воду. То він її так шкудував. То то вже гості перед хатою стрічають, і батьки. Якщо вже вони разом, то і ті батьки, і ті батьки стоять, з шампанським вже тепер. Як з церкви прийдут. Ну й стоїт хліб-сіль так само.

Як зі шлюбу стрічали, то в молоді дома на порозі кладут кожуха, щоб вони стали на тому кужусі, і співають:

20. ВИХОДЬ, МАТИ, З ХАТИ
Виходь, мати, з хати,
Своїх діток витати:

Чи твоє, чи не твоє,
За їдно маєш двоє.

21. МАТИ ДОЧКУ ВИТАЄ

Мати дочку витає,
Кожух вивиртає:
Будь, доню, багата,
Як кожух пилихатий.

[Застільні пісні:]

22. Я КАПУСТИ НЕ САДИЛА

Я капусти не садила
І не поливала,
Я не буду її їсти,
Бо в ній нема сала (2)

23. ІШЛА БАБА ВАЛЬЦЯ

Ішла баба Вальця
І злувила зайця, –
Наша капуста тлуста,
Аж злипаюця вуста.

То до капусти, як капусту подають, бо капусту не дуже хочуть їсти.

24. ПРИГАДАЙ, ГАЛЮНЮ

Пригадай, Галюню,
Як то було зразу,
Як я тибе намовляв
Коло перелазу. (2)

Як я тибе намовляв,
Як я тибе кликав,
Як я тобі у кишенью
Цукерочки тикав.

25. ТО НИ БУДЕ НІ ПО ТАТОВОМУ

То ни буде ні по татовому,
То ни буде ні по маминому, (2)
То так буде, як мій милий сказав –
Через плечі батижком сперезав. (2)
А він мене батижком по ногах,
А я його пиріжком по зубах. (2)

26. ПРИГАДАЙ, ДІВЧИНО

Пригадай, дівчино,
Як то добре дівці,
Як то добре дівці,
Як рожевій квітці. (2)

Дівці – поспівати,
Дівці – погуляти,
Дівці – на висіллі
Нічку ночувати. (2)

То в виділю, тоді найбільше співали.

[Поділ короваю]

Як має руждавати коровай, то [бере] такого б́ука доброго, входе в той шалаш і каже з тим дрючком: “Дорогі гості, молоді запорожці, прошу благословення, щоб той дар (то коровай) поблагословити, на покуть постановити”, – і всі вже: “Хай бог благословить”. Так три ра́зи. А тоді вже: “Дорогі гості, молоді запорожці, прошу благословення, щоб дитя поблагословити, на посаг посадовити”. Посаг – то перепивають. Хто коври, хто гроши... А тоді вже він мусит того дручка перебити. Так добре гахне. Три рази. І то вже він тоді введе, і співають:

27. ЗА ГОРОДОМ КАЧКИ ЛЯЦАТЬ

За городом качки ляцать,
Свати курувай ташать.
Чи ляцать, чи не ляцать,
Свати курувай ташать.

І вже ставлять на столі коровай.

А як коровай мають роздавати, то бриють, миють дружі́в. Хто має роздавати коровай. То находяця такі живенькі жіночки... беруть мужа, рушника, ну і обізательно ше треба вимастити їх саджою, лице. То вимастят, а по тому миють їх, щоб добре вимити, щоб до короваю чисті були. І муку... І співають:

28. НАШ ДРУЖБОНЬКО ВДАВСЯ

Наш дружбонько вдався –
Сім літ не вмивався,
А восьмого року
Пішов до лотоку,
А в лотоці вмився,
Чиреслом підголився,
Рушником впиризався,
До короваю взявся.

І то бируть його, і садовлять на крісло, і тим нужем його, бриют, і мукою – мол, то пудро. І мусе гроші дати за то, шо добре побрие сваха його. Ну то перед короваєм, як мають роздавати. І тоді перев'язують його рушником, і він тоді до короваю береця.

Як мали коровай різати, а різка стояла, то вони так рушником тим: якщо злове за перший раз рушника, то буде хлопець. Дружкó тако тим рушником – фур! Три ра́зи, а дівчата мали ловити. Рушник той, шо він має вперізуватися руздавати коровай. То вже як маот його роздавати, співають:

29. СТОЇТ КУРУВАЙ НА СТОЛІ

Стоїт курувай на столі,
А попускав гиллянька до стелі,
А попускав гиллянька до броду,
Ой час тобі, куруваю, гей, до роду.

Як ділили коровай, співали:

30. ОЙ ЗНАТИ, ЗНАТИ

Ой знати, знати,
Що кому дати:
Батенькові – шишечку
Із самого вершечку,
А матінці – середину
За рідненькую дитину.

То тільки їдна шишка, велика була, з самого верху, то батькові вирізали.
Тому старшому свату, той шо рузносе курувай, співали:

31. О ТИ, СВАТУ, КОВОРАЙ

О ти, свату, коровай
За хуляви не ховай,
Бо в нас така сучка є –
З-за хуляви дустає.

А дружбі:

32. А Я ТЕБЕ, ДРУЖБОНЬКУ, ПИТАЮ

А я тебе, дружбоньку, питаю,
Ой чи дасиш, чи не дасиш короваю,
То я тибє на вулиці пирейду,
То я тибі кучироньки обірву,
То я тибє до сурому, гей, доведу.

Підошву, та[к] як на палець остаєця, запечана, то ше клали півлітру і хліб лужили – то то музикантам. Грошей в підошву не запікали. Гроші музикантам платили отдельно.

І було ще – кужному грали “добрий пан”. А наш дружко чи хто – добрий пан!
Кужному гостьові. Музиканти кужному гостьові приказують – то для них зарібок.

[Перепій]

33. НА ПОЛИЦІ КРУЖКА СТОЯЛА

На полиці кружка стояла,
А в ту кружку кицька насцяла,
А я прошу старшую дружку
Напоїти свата кружкою.

34. ЛІЗЛА ДРУЖКА ПО ДРАБИНІ

Лізла дружка по драбині,
Та й упала межі свині:
Цицькою порося вбила,
Перднула – обсмалила,
Сикнула – обпарила,
І боярам поставила.

[А що батьки мусили дарувати молодим?] Ну та колись тако було: “Перепиваю тобі вагон пшениці, Тіки біжи забери на німецькій границі”.

Бояри – то хлопці. То запорозці були такі. Бояри, то вони такії гості – хлопці, некликані, ну але вони прийшли привітати, могорич взяти. Вони як ішли перепивати, то вони всі збираюця, і вони, як ішли до перепю, чудили. З’язують два – конь, їдут на коньові. З’язують ногами, шо тут голова, і тут голова, але їх встелюють радном, а другі сідають зверху на тих двох. То він так їде до перепю, то так буяри роб’ят. Вони змов’яюця і мусіт так. То двери вчиняють, і в хату, і всі кричат – буяри їдуть до перепю. Але обізательно всьо – без штанів, тіко запаска. Підніме ту запаску, трясне раз... То такі були коні. То хлопці, докупи з’язані: той сюди головою, той сюди, і накриті радном, а той сідає зверху, і вёрхом їдут бояри до молодої до перепю. І ще викидають задá. А той мав бути голий, і тіки запаску причепив, і тако підняв ту запаску. І ще – напоїли звідси горілкою – то ше: а ше наш кінь... під хвіст треба налляти... Бо звідси ж є морда, і звідси. То й звідси наливають.

То ше так звернули, шо музикантам дуже співали:

35. НАШОМУ МУЗИЦІ

Нашому музиці
Пипа на язиці,
Треба її бдерти,
Бо він хоче вмерти.

36. ТИ, МУЗИКО, ГРАЄШ

Ти, музико, граєш,
Нічого не маєш, –

Аби вівці гонив,
Ти би біше заробив.

...і таке всяке, – то так їх доїли, що музиканти ніби так зробили, що дуже сильний дощ був і все весілля понос напав. От, вони вміют, кажут.

Після весілля мулуда кидає вельон старшій сестрі чи подружці. Такі незамужні стають. Перегуляє зі всіма дівчатами в тому вельоні, і їх накриває, і з дітьми перетанцює, зі всіма, і музика грає “Горіла сосна”, і вона перетанцює, а тоді кидає його [того вельона].

[Молодий забирає молоду]

То як молодий приїжджає за молодою [у понеділок], то її ховают до кумори, а він ходє шукає. Як довго шукає, то з нього дівчата сміюця. Можут перебрати якусь другу – то вона, чи не вона. Якщо не вгадає – могорич дівчатам ставит. Так до трьох раз, поки не вгадає.

Як мулудий забирає мулуду, то як не хтять мулудої [віддавати], то співають, кленут:

37. ШОБ ВАМ ВÓЗИ ПОЛОМИЛИСЯ

Шоб вам вóзи поломилися,
Шоб вам коні потомилися,
Шоб вам упраж пурвалася,
Нам Ганнуся осталася.

То співали тим дівчатам, як забирают молоду. А ті відспівуют:

38. А МИ УПРАЖ ПОВ’ЯЖИМО

А ми упраж пов’яжимо,
А вам сраку покажимо.

А вже як[що] він йде в зяті, а мають [його] забирати, то співали:

39. ОЙ ВИРОСЛА ЧИРЕШЕНЬКА

Ой виросла чирешенька
Біля мого току,
Біда тому приймакові
Із першого року. (2)

Хто в приймаках ни буває,
Той гора ни знає:
Кладе кулак під голову,
Сам спати лягає. (2)

Ой послали приймаченька
Та й в поле орати,

Та й забули приймакові
З собою хліба взяти. (2)

Оре приймак, оре приймак
Та й в гай поглядає:
Чужі жінки обід несуть,
А меї немає. (2)

Доорався приймаченько
До темної ночі,
Вертаєця він додому,
Дуже їсти хоче. (2)

Як приїхав приймаченько
Під ворота ближче:
Ховай, доню, вареники,
Бо йде приймачище. (2)

Прийшов приймак, прийшов бідний
Та й сів на порозі,
Йому теща ходить кричить,
Щоб сів на дорозі. (2)

Прийшов приймак, прийшов бідний,
Ще не поспів сісти,
Йому теща ходить кричить:
– Неси свиням їсти (2)

Шоб ті свині поздихали,
А хата згуріла,
А вже ж міні, приймакові,
Та й жизнь надоїла. (2)

Зібралися два приймаки,
Стали говорити:
– І ти приймак, і я приймак, –
Ідем в корчму пити. (2)

Зібралися дві сусіди,
Стали говорити:
– В тебе приймак, в мени приймак, –
Не хоче робити. (2)

То вона [молода] в весілля входе [переходить до молодого], саме в весілля, на другий день. Якшо вона йде в невістки, то вона... Її зустрічають вже батьки тамти, на подвір'ю. Виходят так само на пуріг, до дверей. Зустрічають хлібом, горілкою, Ну, і співають пісню таку:

40. РАДА СВИКРУХА, РАДА

Рада свикруха, рада, (2)

Наварила винограда,

Сипе на тарілку

І вгощає невістку.

Свекруха вбрана, так я то звичайно. Зустріне, випивають шампанське. Невістка цілуєця, вітаєця, як має якогось подарка тій ше матері... [А через поріг її не заносять?] Вона сама заходить. [А не було такого, щоб вона торкалася припічка, печі?] Ой, то то би ми обурилися, шо невістка... Куди ж, вона має право вже... керує... керувати вже... [А було таке, що вона не мала права десь подивитися?] За нашого таке не було. То таке, шо як батьки довольні, – невістка прийшла, – то і всі довольні, ниякої прійключки ни шукают. І співають всяких пісень:

41. ОЙ ТЕПЕР Я ШИРОКА

Ой тепер я широка,

Ой тепер я висока,

Ой тепер я рада стала,

Шо й невістки дочекала (2)

42. ОЙ КОБ БОГ МИНІ ДАВ

Ой коб Бог міні дав

Свикрухи діждати,

То б я її навучила

В ришиті гуляти. (2)

Гуляй, гуляй, свикрушинько,

На вуднії ніжці,

Шоби знала, як годити

Молодій невістці. (2)

То вже так співали, як приведут молоду, як вже вона має в хаті тій жити.

[Комора]

А колись ше молодих в комору вели, то співали:

43. ВЕДУТ МИНЕ ДО КУМОРИ

Ведут мене до кумори,

То я йду,

Дають міні гурілочку,
То я п'ю:

Сім з перцем, сім без перцю,
А сім – так,
Отоді я розібрала,
Який смак.

44. ОЙ МАМЦЮ МОЯ

– Ой мамцю моя,
Ду кумори ведут.
– Цить, доню, мовчи, доню,
Бо там меду дадут.

То то ше колись, то вели їх на вишки спати. Але то ше колись-колись. То ше меї тітки баба казала, що то я вже, певно, остання була, бо тоді вже скасували таке. Значить, клуні ставили високі, бо туди треба було багато соломи вперти. Ну і, каже, туди повели, і там жінки, таківо тріпухи, як би ми, – треба, чи вона чесна чи не чесна. І вже провірають, туди їм там ту простинь дають. Сплять, і її мають зустрічати: якщо там та простинь чиста*, то то вже ведуть і співають, і такі раді, що ну. І співають:

45. ТЕПЕР, МАМО, НЕ ЖУРИТИСЯ

Тепер, мамо, не журитися,
Тепер, мамо, виселитися:
Лужок ни помити,
Діжки ни місити
І хати ни мести,
Тіки пурадочок вести.

То тоді так старалися дівчата чистими, чесними бути. А як ничесна, то як хитрий молодий, ту злове горобця і його там руздере, щоб напустити крові. Як ничесна мулуда, то її вже так стрічають... збитки роблять: кїдають їй сміття, вінікі, вона мите, замітає, ті знов насміят... То дуже позор батькам був.

[Розхідний борщ. Перезва]

Вже тако, припустім, два дні, то вже збираюця баби, і тако:

46. НИНІ ГОЦКИ, ВЗАВТРА ГОЦКИ

Нині гоцки, взавтра гоцки,
Наварили горщик поцки,
Десь узявся сивий кіт,
З'їв всю поцку та й утік.

* “Чиста” – тобто з ознаками того, що молода виявилася “чесною”.

47. ОЖЕНИВСЯ ДУРНУВАТИЙ

Оженився дурнуватий
Та взяв дурнувату,
Та не мали, що робити, –
Запалили хату.
Дурний воду носе,
Дурна бога просе:
– Шоб та хата згоріла,
Шоб я ноги нагріла.

То вже два дні по весіллі, то вже ті борщі.

А якщо вже останнє весілля робе, то – такий вінок, викладають на комин, а вже батьків садовлять чи на фуру, чи на тачку. [То аж на хату на комин?] Да. [То останнє весілля, як останню дитину?..] Чи дочку, чи сина... А батьків садовлять чи на тачку... тово Степана Гальку садовили на воза... [А хто то робить?] Свати, такі жінки молодші помагають. Ми сміємося, співаєм. [А куди везуть у тачці?] А везут десь чи в ліс, чи в річку, чи в канаву куда. [А як називають той звичай?] Ну то вже – розхідний борщ. [То у понеділок?] Да. [А борщ варили?] Да. Чи квасцьовий, чи такий, – любий.

[А якось перебиралися?] Не, не. Прамо так зустрічали [зі шлюбу]. То на другий день уже [переодягалися].

То вже після всього, вже як коровай роздатут, на другий день співали “Чобути”:

48. ОЙ ЗЯТЮ МІЙ, ЗЯТЮ ХОРОШІЙ

Ой зятю мій, зятю хороший,
Закопала під вешнею гроші.

[Приспів:]

Чобути, чобути ви мої,
Наробили клопоту ви міні.

А хто буде дочку любити,
То той буде гроші лічити.

Теща свого зятя зманила –
Взяла тії гроши пропила:

– Ой зятю мій зятю хороший,
Люби мою дочку без гроший.

Ой піду я до комори по муку,
Висять мої чобути на кілку, –

Ото тії чобути, шо зять дав,
То за тії чобути дочку взяв.

Повісила чобути на гвозді,
Сама себе вдарила по нозі, –

Ото тії чобути з Кузина –
Обіцявся їх привезти, і нема.

То за тую чортову скатину
Взяли мою рідною дитину.

[А з діжею що робили?] А діжу, то то вже зустрічають батьків. Якщо прийшли до мене, на другий день приходять свати до сватів в гості, і виносять діжу, ставлять, і так кочаюця, кругом діжі ходять, ходять і співають. [А діжа закрита, відкрита?] Закрита. [А там щось всередині було?] Ну, там тісто, може, тіки тее, що розчиняти. [А що співають?] Ну... Гоп!

49. ОЙ ГОП, ГОП

Ой гоп, гоп,
Як вирощу, буду хлоп,
Як вирощу аж ду стелі,
Буду спати на пустелі,
Ой гоп, гоп!

Таких веселих співали, тиї, що ходять кругом діжки: йде сват, наприклад, впереді, і ті батьки, і ті батьки, а ті всі гості, всі... Там йдуть, витанцьовують: “Ой гоп, гоп!”.

А ше ото після весілля збираюця хазяйки всі – хто коло чого робив. Хазяїн ставе бітон горілки посередині, всі хазяйки тако кругані: хто – каструлю, хто – тертку, хто – макогона... хто що робив, то з тим танцюють:

50. ЯК НЕ ДАСТЕ ГОРІЛКИ

Як не дасте горілки,
То поб’ємо тарілки...

І поб’ють... Іде хазяїн, черпака бере, і всім дає горілку пити, а всі танцюють. Музика грає. То все на розхідний борщ. А хазяйки собі таке придумали:

51. А МИ ВСЕ РОЗДАЛИ

А ми все роздали,
Нам горілки не дали.
Як не дасте горілки,
Будем бити тарілки.

То на другий день – гойдають всіх: матерів, хресних, господиню, хазяйок. На кріслі обнесли кругом. Ше господині дають ціле кільце ковбаси на шию, вона має в

руках горілку і мусе кожного обійти: п'єш, ни п'єш – мусиш випити зо мною. Вмираєш взавтра, а нині мусиш випити. І я по кусочку ту ковбасу ріжу і ломлю.

[А сороміцькі пісні співають?] Шоб соромилися? Колись співали. Тепер вже якось молоді не йдуть в перезв'у. Через шо – бо там такі пісні співають, шо молодим нема шо слухати. Весілля не може бути без такої пісні. Якось цікавіше весілля.

[Додатки:]

[1. Одяг молодих і весільних чинів]

Колись старші свати такі ленти мали, оплічок, шоб вони вирізнялися. Лента або біла, або голуба, така метрова, дівчата чіпляли, шоб вони вирізнялися, шо то вони свати. То хлопці за ті ленти ше й гроші давали.

Молода вдягнута була в лентах. Багато лентів, блюзочка, спідничка, – та й і всьо. Як уже до шлюбу йти, то вже передіваєця в плаття, а ленти роздає дівчатам всім. На голові – вінок. Вельон – само собою. То як іде до церкви тіки, то має віночок з самих квіток і зелені. Колись навіть не в платтях вінчалися, а – вишита сорочка і спідниця. І вони тримали ту сорочку вишиту: як мати вмирає – то мене в ту сорочку і вберіт. Тримали до смерті. Так само зберігали квітки, ті, шо з правої сторони мулудим, то в ікону заложували. В мене он скіки років вже є. [А для чого то?] Ну то так як пам'ятку, як символ вже того молодіжного.

[2. Особливості похорону неодружених]

Якшо незаміжні помирають, то вдівають тоже в плаття, і вельон, і букет так само, і коровай печут. Хресні печут, і несуть на цвинтар, і там роздають. [Від якого то віку?] Від сіми років, чи від десіти. Від сіми, да. Короваець менший, бо то дітки ше, то меншецький коровай. Різки вже нема, тіки на цвинтар несуть і замість весілля вже на цвинтарі роздають. Коровайці вже не печут, бо то нема пари, вже вона померла. І різки вже не роблять, тіки так, квітки на могилу... [А хлопець, якщо він з дівчиною ходив?..] Приходить, приходить. То він так, звичайно йде. [А персня їй дають?] З воску ліплять. Ото з тих подсвешніків. Вона ж мертва, то свічка і зліва, і справа [біля покійної] горить.

Записано 13 липня 2006 р. від Плисюк Віри Григорівни, 1927 р. народж., Плисюк Марії Пилипівни, 1934 р. народж., Кравчук Ганни Пилипівни, 1928 р. народж.